

УДК: 355.02

Андрій Дмитрович Наливайко (канд. техн. наук, доцент.)

Андрій Іванович Поляєв

Ігор Михайлович Сівоха

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ, Україна

ГЕНЕЗИС ТА РОЗВИТОК ОБОРОННОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу процесу генезису, становлення, сучасного стану та перспектив розвитку оборонного планування в Україні. В ній автори проаналізували в історичній послідовності формування та розвиток нормативно-правової бази оборонного планування в Збройних Силах України а також особливості організації та здійснення оборонного планування в державах-членах НАТО. Особлива увага була приділена активізації законотворчої та нормотворчої діяльності в оборонній галузі, запровадженню методики оборонного планування на основі спроможностей, використанню принципів та механізмів оборонного планування, які застосовуються в державах-членах НАТО. Запропоновано шляхи удосконалення законодавчого регулювання оборонного планування в Україні.

Ключові слова: оборонне планування; стратегічне планування; оборонний огляд; сектор безпеки і оборони; сили оборони; спроможності.

Вступ

Відповідно до основних положень Концепції розвитку сектору безпеки і оборони одним з основних шляхів її реалізації є, зокрема, і “удосконалення системи планування у секторі безпеки та оборони (СБО), забезпечення раціонального використання державних ресурсів”.

Розвиток СБО України вимагає запровадження універсальних механізмів планування для всієї системи забезпечення національної безпеки, уніфікації та унормування процедур міжвідомчого планування, що дозволить синхронізувати та узгодити розвиток усіх складових СБО, узгодити розподіл функцій і завдань його суб’єктів, організувати ефективну взаємодію між ними та оптимізувати видатки державного бюджету.

Зазначений підхід вимагає відповідно і необхідності розвитку та удосконалення системи оборонного планування ЗС України, як складової планування у сфері національної безпеки, зокрема СБО.

Постановка проблеми. Виявлення та аналіз проблем системи оборонного планування на сучасному етапі розвитку Збройних сил України (ЗС України) є досить важливими. Актуальність їх зумовлюється тим, що ЗС України є однією із найвагоміших складових сил оборони, адже на них покладається оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканості. Тому з метою вирішення значимих проблем системи оборонного планування в ЗС України існує нагальна необхідність проведення аналізу його генезису, становлення, сучасного стану, недоліків та перспектив розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасного стану оборонного планування в ЗС України виявив низку проблем у його організації та проведенні в умовах наявних та потенційних загроз. Найбільш суттєвими з них є

недосконалість процедур оборонного планування, їх слабка узгодженість з бюджетним процесом, недостатня ефективність механізмів управління оборонними ресурсам, низький рівень координації з іншими складовими сил оборони, недостатнє врахування передового досвіду зарубіжних країн.

Проблеми удосконалення ОП, а також його впровадження в складових сил оборони розглядалися в наукових публікаціях Р.І. Тимошенка, В.П. Бочарнікова, Г.М. Потапова, Н.Н. Денежкіна, В.С. Корендовича, С.Ю. Полякова, Ф.В. Саганюка, М.М. Лобка, С.В. Свешнікова, В.С. та інших [1,2]. Більшість з них зосереджувалася на розробленні підходів, методів, моделей та методик обґрунтування окремих елементів системи оборонного планування, механізму формування програм (планів) реформування та розвитку ЗС України та оцінювання результатів їх виконання. Але при цьому недостатньо уваги приділялось питанням, пов’язаним з розвитком методу оборонного планування основанийому на спроможностях та адаптацією системи оборонного планування ЗС України до аналогічних систем країн-членів НАТО.

Метою статті є дослідження генезису, становлення, сучасного стану та перспектив розвитку оборонного планування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Чинним законодавством України визначено, що оборонне планування (ОП) є складовою частиною стратегічного планування (СП) і здійснюється з метою забезпечення необхідного рівня обороноздатності держави у встановлені законом строки.

В 2004 році було ухвалено Закон України “Про організацію оборонного планування в

Україні” [3], в якому були визначені завдання, принципи, зміст і порядок планування в галузі оборони та координація дій органів державної влади в цій сфері. В зв'язку з цим, процес розвитку ЗС України набув певної системності, а заходи розвитку значною мірою кореспондувалися з ресурсними можливостями держави.

У 2003 – 2004 роках в Україні було започатковане проведення першого Оборонного огляду. Остаточним підсумком та висновком проведеного огляду став, затверджений 22 червня 2004 року Указом Президента України, Стратегічний оборонний бюлетень України (СОБУ) на період до 2015 року. В якості фінансової основи для розробки СОБУ були визначені, прийняті Кабінетом Міністрів України у лютому 2004 року, прогнозні показники видатків із загального фонду державного бюджету на потреби оборони. Виходячи із зазначених показників передбачалося фінансування потреб ЗС України в середньому на рівні 2 % ВВП. Бюлетень став основою для середньострокового оборонного планування та окреслив основні позиції політики України в оборонній сфері на довгострокову перспективу. Його можна вважати документом, на який опиралися при створенні програми розвитку ЗС України на 2006–2011 роки. Оборонний огляд 2004 року став першим подібним досвідом держави і показав як можна будувати оборонну стратегію за принципами прийнятими у державах лідерах оборонної сфери. Його результати та висновки привели до ряду реформ, які започаткували системну трансформацію ЗС України в 2005–2008 роках.

Тим не менш не всі результати огляду були реалізовані. Реалізації завадила низка об'єктивних обставин, зокрема для планування реформування ЗС України були спрогнозовані економічні показники держави, що були далекі від реальних, бюджетні видатки були значно нижчі від запланованих. Це призвело до того, що реальні реформи розгорнути повною мірою не вдалося, а деякі були виконані лише частково. В першу чергу не вдалося в повній мірі оснастити армію сучасною зброєю та технікою, не вистачало грошей на оснащення військових, що служили за контрактом, та на вирішення їх соціальних проблем. Крім цього, розробка реалістичної довгострокової стратегії оборонної сфери теж зіштовхнулася з проблемами фінансової нестабільності.

За 4 роки після проведення першого Оборонного огляду ситуація в країні зазнала кардинальних змін, як в політичному так і економічному плані. Через світову економічну кризу бюджет країни зазнав серйозних змін, політична система в країні змінювалась, відбулися значні зміни як у внутрішній так і у зовнішній політиці держави. Така ситуація вимагала перегляду державної військової політики для збереження актуальності механізмів воєнної безпеки. В 2008 році стало остаточно зрозуміло, що Україна не зможе в середньостроковій

перспективі приєднатися до однієї з систем колективної безпеки, а тому має розраховувати виключно на власні сили та вести обережну зовнішню політику.

Другий Оборонний огляд відбувся в 2008-2010 роках в умовах глибокої кризи оборонної сфери, відомого наперед провалу чинної на той час державної програми реформування ЗС України (ДПР ЗС) та відсутності реальної перспективи на обґрунтовану і реалістичну програму реформування. У ньому МО України замахнулося на стратегію розвитку незрівнянно більш складної системи – сектору безпеки і оборони України (СБОУ). У результаті його підсумковий документ – СОБУ до 2015 року, затверджений Указом Президенту України в червні 2012 року, по багатьох аспектах не відповідав своєму призначенню.

Нині в Україні здійснюється, започаткована у 2014 році, оборонна реформа, і відповідно розпочався новий цикл ОП. Цей етап супроводжується розробкою та затвердженням нових нормативно-правових актів щодо модернізації оборонного планування.

Так, з метою вдосконалення наявної системи оборонного планування у Збройних Силах України, інших військових формуваннях складових сил оборони, правоохоронних органах спеціального призначення та в деяких інших органах, приведення періодів оборонного планування у відповідність з періодами планування економічного і соціального розвитку України, у Міністерстві оборони України розроблений Проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про організацію оборонного планування”, який був прийнятий Верховною Радою України 2 червня 2015 року в першому читанні.

В цьому законопроекті були уточнені завдання оборонного планування, повноваження об'єктів та суб'єктів оборонного планування; був розширений перелік і зміст документів оборонного планування, які розробляються на довго - , середньо - та короткострокову перспективу а також визначений взаємозв'язок з іншими видами планування, в тому числі з плануванням застосування та діяльності складових сектору безпеки і оборони; уточнені завдання оборонного огляду і організація його проведення.

Однак Президент України застосував право вето до цього Закону і повернув його до парламенту для повторного розгляду.

Він зазначив, що вказаний Закон не може бути підписаний оскільки: комплексний характер загроз для національної безпеки України, суттєві зміни в геополітичному безпековому просторі вимагають кардинального перегляду існуючих механізмів планування у секторі безпеки і оборони, які б передбачали поєднання політичних, цивільних та військових спроможностей для ефективного врегулювання наявних і потенційних криз та забезпечення

безпечного функціонування держави; редакція Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про організацію оборонного планування” виглядає архаїчно, базується на чинному Законі і в частині визначення завдань, принципів та порядку здійснення оборонного планування не містить принципово нових підходів. Крім того, Президент висловив ще низку інших зауважень до Закону, які, на його думку, не дозволяють підписати прийнятий Закон.

Враховуючи зауваження та пропозиції Президента України, міжвідомчою робочою групою з удосконалення законодавства у сфері національної безпеки і оборони України при Апараті Ради національної безпеки і оборони України у 2015 році були розроблені: проект Закону України “Про планування в секторі безпеки і оборони України” (на базі проекту вищезазначеного Закону), а також нова редакція Закону України “Про основи національної безпеки”. В подальшому в результаті законотворчої діяльності на початок 2017 року був розроблений проект комплексного Закону України “Про національну безпеку України”, який ввібрав в себе нові трактування основних положень Законів України: «Про основи національної безпеки України», «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», «Про організацію оборонного планування».

В проекті нового Закону питання оборонного планування викладені у розділі V “Планування у сфері національної безпеки і оборони”, метою якого визначено: розроблення стратегій, концепцій, програм, а також планів дій органів сектору безпеки і оборони та управління ресурсами, спрямованих на формування та реалізацію державної політики у сфері національної безпеки і оборони України.

В той же час керівництвом держави продовж 2015 - 2017 років прийняті нові редакції документів і документи з питань ОП в секторі безпеки і оборони України та їх складових, а саме: Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України, Стратегічний оборонний бюлетень України, Концепція розвитку сектора безпеки і оборони України, наказ МО України щодо затвердження “Положення про середньострокове та короткострокове оборонне планування в МО і ЗС України” та “Рекомендацій з оборонного планування на основі спроможностей в МО та ЗС України” [4-9].

Стратегічний оборонний бюлетень 2016 року став “останнім документом стратегічного значення” серед прийнятих раніше документів довгострокового планування і, як і очікувалося, був презентований на самміті НАТО у Варшаві.

На основі Стратегічного бюлетеня розроблені, затверджені та реалізуються Державна програма розвитку ЗС України до 2020 року та інші оборонні програми.

Бюлетень же спрямований на забезпечення практичної реалізації положень Воєнної доктрини

України та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, визначає стратегічні й оперативні цілі оборонної реформи та очікувані результати їх досягнення. Він зокрема визначає шляхи досягнення цілей оборонної реформи, кінцевим етапом якої є набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору.

Однією з оперативних цілей оборонної реформи в Україні визначено удосконалення системи ОП відповідно до євроатлантичних принципів та підходів. На виконання визначених цим документом завдань, МО України приступило до нового етапу удосконалення системи оборонного планування, в рамках зазначеної стратегічної цілі № 2, а саме – впровадження планування розвитку спроможностей ЗС України, у подальшому сил оборони; створення інтегрованої системи управління ризиками як складової системи оборонного планування; впровадження в бюджетну політику у сфері оборони євроатлантичних принципів та підходів щодо бюджетного планування [7].

Ключовою відмінністю цього процесу є те, що він дозволяє здійснювати постійну оцінку стану ЗС України, визначати спроможності яких бракує, обраховувати їх вартість та формувати відповідні цільові пакети розвитку спроможностей.

Головні зусилля у реалізації цього завдання зосереджено за такими напрямками:

- практичні заходи, які мають закласти основу оборонного планування на основі спроможностей;

- створення відповідної нормативно-правової бази (засад та керівних документів) з питань стратегічного й оборонного планування на основі спроможностей;

- впровадження категорійно-понятійного апарату для забезпечення єдиного розуміння термінології і абrevіатур, які застосовуватимуться в процесах оборонного, оперативного, бюджетного планування, планування підготовки військ, розвитку озброєння та військової техніки й будуть сумісними з відповідними формалізованими документами НАТО;

- визначення базового переліку військових стандартів Альянсу, які містять загальні вимоги до бойових (оперативних) спроможностей військ (сил), системи управління, підготовки, критерії оцінювання, попередній огляд наявних спроможностей.

- У рамках зазначеного, МО України підготовлено військово-політичні вказівки, у яких визначено:

  - порядок виконання основних заходів оборонної реформи у 2017 році;

  - перелік спроможностей ЗС України, які планується набути;

  - напрями спрямування міжнародного співробітництва, що здійснюється задля розвитку

спроможностей, а також завдання у рамках участі в Процесі планування та оцінки НАТО.

На найближчу перспективу передбачається [10]:
закласти основи розвитку спроможностей шляхом опрацювання законодавчих, нормативно-правових актів відповідно до стандартів і досвіду країн-членів Альянсу та забезпечити належне функціонування постійно діючих колегіальних органів (робочих груп), зокрема:

внести на розгляд Верховної Ради України проект Закону України “Про національну безпеку України”;

розробити тимчасове положення про організацію оборонного планування на основі спроможностей;

здійснити попередню оцінку (аудит) наявних спроможностей ЗС України відповідно до Каталогу спроможностей НАТО;

сформувати каталоги спроможностей видів та родів військ (сил) ЗС України з описами вимог до кожної з наведених типових спроможностей;

розробити Каталог спроможностей ЗС України та сформувати Єдиний перелік спроможностей МО України та ЗС України.

У подальшому планується здійснити оцінку нового процесу, його впливу на підвищення здатності ЗС України виконувати завдання за призначенням, провести його удосконалення та поширити на інші складові сектору безпеки і оборони.

В контексті вирішення питань впровадження нового процесу планування вже протягом 2017 року передбачається:

організувати профільну підготовку персоналу (на базі Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського та відповідних курсів закордонних військових навчальних закладів);

виконати науково-дослідні роботи з за профільною тематикою наступних тематик [10]:

“Обґрунтування пропозицій щодо удосконалення оборонного планування в силах оборони, оснований на спроможностях”, шифр “Планувальник”;

“Раціональний розподіл фінансових оборонних ресурсів для ефективного розвитку спроможностей сил оборони”, шифр “Розподіл”;

“Розвиток основ стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України”, шифр “Консолідація”;

залучити допомогу іноземних експертів до розробки (внесення змін до) документів з питань організації оборонного планування.

Очікуваним результатом запропонованих заходів є перехід до гнучкого, адаптивного планування, що здійснюється за визначених економічних умов з метою формування комплексних оперативних спроможностей ЗС України для гарантованого виконання ними визначених завдань.

Кінцевим результатом цієї роботи має стати підвищення здатності ЗС України в цілому, а в сфері оборонного планування - розроблення

Комплексного документа розвитку спроможностей ЗС України на середньострокову перспективу, який буде основою для відпрацювання планів утримання та розвитку ЗС України, а також започаткування циклічного процесу огляду (оцінки) спроможностей та формування відповідних пропозицій керівництву МО України.

Зазначений процес є системозмінюючим. Він має безпосередній вплив на створення нової культури планування розвитку ЗС України, започатковує практику здійснення регулярного аналізу загроз та оцінки спроможностей, а також поширює стандарти Альянсу на інші сфери їх діяльності, такі як бюджетне планування, підготовка та оцінка військ.

Запровадження нової методики оборонного планування на основі спроможностей потребує глибокого переосмислення всіма його учасниками комплексності процесу в цілому та вирішення низки проблемних питань, зокрема [11]:

визначення самого поняття “спроможність” з метою його узгодження з іншими термінами, які визначають здатність до виконання завдань (“боездатність”, “бойова готовність”, “бойовий потенціал” тощо);

запровадження нових, специфічних елементів циклу оборонного планування на основі спроможностей: оцінки (огляду) спроможностей і оцінки ризиків, пов’язаних з вибором того чи іншого варіанту розвитку спроможностей Збройних Сил України в залежності від фінансового ресурсу;

опрацювання методики переведення спроможностей у кількісно-якісні показники для формування відповідних організаційно-штатних структур;

уточнення (перерозподіл) функцій та завдань, а також відповідальних за їх виконання у МО України та ГШ ЗС України.

Впровадження нової методики дозволить більш якісно здійснювати середньострокове планування розвитку ЗС України, гармонізувати оборонне та бюджетне планування, відійти від ручного, ситуативного планування, та врешті - решт отримати бюджет розвитку.

Висновки й перспективи подальших досліджень

В цілому прийняті останнім часом в Україні законодавчі та нормативно-правові акти з питань реформування і розвитку ЗС України сприяли в певній мірі удосконаленню системи ОП.

Разом з тим до цього часу законодавчо не встановлено створення, функціонування та розвитку таких структур як сектор безпеки і оборони України, сил оборони, сил безпеки; відсутнє нормативне врегулювання процесу ОП у ЗС України та інших складових сил оборони, оснований на спроможностях; потребує уточнення категорійно-понятійний апарат, що застосовується у сфері стратегічного та оборонного планування. Разом з цим будь-які законодавчі зміни повинні бути глибоко

осмисленими та ґрунтуватися на позитивних результатах вітчизняного та зарубіжного досвіду, передових досягненнях науки з урегулювання оборонних питань, питань безпеки, питань воєнної

сфери. Перспективи подальших пошуків авторів у цьому науковому напрямі будуть спрямовані на поглиблення дослідження питань у сфері оборонного планування.

Література

1. Саганюк В.Ф. Сектор безпеки і оборони: стратегічне планування / В.Ф.Саганюк, М.М.Лобко, О.В. Устименко, А.К. Павліковський // за ред. Р.І.Тимошенка. – К.: Майстер книг, 2016. – 148 с.
2. Денежкін М.М., Наливайко А.Д. Аналіз систем оборонного планування Збройних Сил України та країн-членів НАТО. Збірник тез доповідей науково-практичного семінару “Впровадження процесу оборонного планування у сфері оборони відповідно до євроатлантичних принципів та підходів” 15 червня. 2017 р., НУОУ.-К., 2017.-С. 74-77.
3. Закон України “Про організацію оборонного планування в Україні” від 18 листопада 2004 р. № 2198 // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 4. – Ст. 97.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 5 травня 2016 року “Про Стратегію національної безпеки України”: Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015. 1. Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 5 травня 2016 року Про Стратегію національної безпеки України.
5. Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015 “Про рішення Ради національної безпеки і

- оборони України від 2 вересня 2016 року “Про нову редакцію воєнної доктрини України “
6. Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року “Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України”.
7. Указ Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року “Про стратегічний оборонний бюлетень України”.
8. Наказ Міністерства оборони України від 17.11.2016 р. № 610 “ Про затвердження Положення про середньострокове та короткострокове оборонне планування в Міністерстві оборони України і Збройних Силах України”.
9. Рекомендації з оборонного планування на основі спроможностей в МО та ЗС України, затвержені Міністром оборони України 13.06.2017 р. № 5789/з/3.
10. Рішення ТВО Міністра оборони України. Щодо впровадження нової системи оборонного планування на основі спроможностей від 04.01.2017 р. № 1773/у/146-2016.
11. Поляєв А.І., Наливайко А.Д. Збірник матеріалів круглого столу “Перспективи розвитку ЗС України з урахуванням завдань та тенденцій розвитку збройної боротьби” 30 травня 2017 р., ЦНДІ ЗСУ.-К., 2017.- С.93-96.,інв.№ 17718

ГЕНЕЗИС И РАЗВИТИЕ ОБОРОННОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ

*Наливайко Андрей Дмитриевич., к.т.н., доцент
Поляев Андрей Иванович
Сивоха Игорь Михайлович*

Центр военно-стратегических исследований Национального университета обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев, Украина

Статья посвящена анализу процесса генезиса, становления, современного состояния и перспектив развития оборонного планирования в Украине. В ней авторы в исторической последовательности проанализировали формирование и развитие нормативно-правовой базы оборонного планирования в Вооруженных Силах Украины. Особое внимание было уделено активизации законотворческой и нормотворческой деятельности в оборонной отрасли, внедрению новой методологии оборонного планирования на основе возможностей, использованию современных принципов и механизмов оборонного планирования, применяемых в государствах-членах НАТО. Предложены пути совершенствования законодательного регулирования оборонного планирования в Украине.

Ключевые слова: оборонное планирование, стратегическое планирование, оборонный обзор, сектор безопасности и обороны, силы обороны, способности.

GENESIS AND DEVELOPMENT OF DEFENSE PLANNING IN UKRAINE

*Andriy Dmitrovich Nalivayko Ph.D.
Andriy Ivanovich Polyayev
Igor Myhailovich Sivoaha
Center for Military and Strategic Studies National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernykhovsky, Kyiv, Ukraine*

Resume. The article is devoted to the analysis of the process of genesis, formation, the current state and

prospects of the development of defense planning in Ukraine. In it, the authors analyzed in a historical sequence the formation and development of the normative and legal basis of defense planning in the Armed Forces of Ukraine. Particular attention was paid to the revitalization of law-making and rule-making in the defense industry, the introduction of a new capacity-based defense planning methodology, the use of modern principles and defense planning mechanisms that are applied in the member states of NATO. The ways of improving the legislative regulation of defense planning in Ukraine are proposed.

Key words: *defense planning, strategic planning, defense review, security and defense sector, defense forces, capabilities. The article is devoted to the consideration of the initiation, formation and analysis of the current state of defense planning in Ukraine.*

References

- 1. Saganyuk V.F.** Security and Defense Sector: Strategic Planning / VF Sahanyuk, MMLobko, O.V. Ustimenko, AK Pavlikovsky // ed. RI Tymoshenko. - K.: Master of Books, 2016. - 148 p.
- 2. Denejkin MM,** Nalyvayko AD Analysis of defense planning systems of the Armed Forces of Ukraine and NATO member states. Collection of abstracts of reports of the scientific and practical seminar "Implementation of defense planning process in the field of defense in accordance with the Euro-Atlantic principles and approaches" June 15, 2017, NUO.-K, 2017.-p. 74-77.
- 3. Law of Ukraine "On the organization of defense planning in Ukraine"** of November 18, 2004, No. 2198 // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. - 2005. - No. 4. - Art. 97 ..
- 4. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 5, 2016** "On the Strategy of National Security of Ukraine": Decree of the President of Ukraine dated May 26, 2015 No. 287/2015 [Electronic resource]. - Access mode: zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015. 1. Decree of the President of Ukraine dated May 26, 2015, No. 287/2015 "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 5, 2016, On the Strategy of National Security of Ukraine
- 5. Decree of the President of Ukraine dated September 24, 2015 № 555/2015** "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated September 2, 2016" On the new edition of the military doctrine of Ukraine"
- 6. Decree of the President of Ukraine dated March 14, 2016, No. 92/2016** "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated March 4, 2016" On the Concept of Development of the Security and Defense Sector of Ukraine "
- 7. Decree of the President of Ukraine dated June 6, 2016, No. 240/2016** "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated 20 May 2016" On the strategic defense bulletin of Ukraine "
- 8. Order of the Ministry of Defense of Ukraine dated November 17, 2016 No. 610** "On Approval of the Provision on Medium-Term and Short-Term Defense Planning in the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine"
- 9. Recommendations on Defense Planning on the basis of capabilities in the Ministry of Defense and Armed Forces of Ukraine,** approved by the Minister of Defense of Ukraine on June 13, 2017 No. 5789 / s / 3.
- 10. Decision of the TCO of the Minister of Defense of Ukraine.** Concerning the introduction of a new system of defense planning on the basis of capabilities. From 01.04.2017, No. 1773 / u / 146-2016
- 11. Poliaev AI,** Nalyvayko AD Collection of materials of the round table "Prospects for the development of the Armed Forces of Ukraine in light of tasks and trends in the development of armed struggle" May 30, 2017, Central Scientific Library of the Armed Forces. -K., 2017.- p.93-96., Inv. № 17718.